

До разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 13116
Інституту правотворчості та науково-
правових експертиз НАН України
01024 м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 3

ВІДГУК

**офіційного опонента – Бажанова Валентина Олександровича,
кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на дисертацію Карташова Вячеслава Вадимовича
на тему: «Договір управління чужими справами
у цивільному праві України», подану на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність дисертаційного дослідження. Дисертант відзначає, що актуальний розвиток сучасної ринкової економіки супроводжується ускладненням цивільних відносин, у тому числі, за рахунок появи благ, які з огляду на комплексний характер не відповідають жодному із перелічених у ст. 177 ЦК України об'єктів цивільних прав або є за своєю сутністю поєднанням декількох із них.

Об'єктивна необхідність кваліфікованого, компетентного та ефективного управління чужими справами як категорії, що наділена комплексною правовою природою, здійснення його на засадах фідучіарності, у тому числі, у рамках корпоративного управління, управління процесом банкрутства, управління спадковим майном тощо, зумовлює формування нової договірної конструкції – договору управління чужими справами. Потреба у доктринальному дослідженні сутності договору управління чужими справами пов'язана з необхідністю дотримання основоположного для будь-якої цивілізованої держави принципу правової визначеності, юридично значущого різноманіття економічного обороту

та сприяння інституційним перетворенням України у напрямку європеїзації правової системи, що й обґрунтовує актуальність тематики дисертаційної роботи.

Автор звертає увагу, що на необхідність проведення ґрунтовного доктринального дослідження відносин із договору управління чужими справами вказує й той факт, що у межах вітчизняної цивілістичної науки відсутні наукові праці, присвячені вивченню поняття та особливостей цієї договірної конструкції, визначенню її місця у системі цивільно-правових договорів, встановленню специфіки динаміки правовідносин, що опосередковуються договором управління чужими справами тощо. Зазначені обставини надають обраній тематиці відповідну актуальність, а дисертаційному дослідженню – науково-практичну значимість і новизну.

Тема дослідження відповідає за своїм предметом проблематиці досліджень із спеціальності 081 «Право». Зміст дисертації у повній мірі відповідає темі даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Київського регіонального центру НАПрН України (нині – Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України) 16 листопада 2022 року (протокол № 10). Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тем науково-дослідної роботи «Взаємодія правової держави, громадянського суспільства та особи: правові аспекти, практичні реалії, прогностичні зміни» (номер держаної реєстрації 0121U100150) та «Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України в контексті виконання євроінтеграційних зобов'язань» (номер держаної реєстрації 0124U001503).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. У дисертації комплексно досліджено договір управління чужими справами у цивільному праві України, розкрито його правову природу, зміст, історико-правові передумови становлення і особливості правового регулювання.

Наведені Карташовим В.В. у дисертаційній роботі наукові положення, висновки, пропозиції і рекомендації є належним чином обґрунтованими, логічно узгодженими та виваженими.

Автором обґрунтовано напрями вдосконалення цивільного законодавства України, а також необхідність гармонізації з європейськими правовими підходами.

Здобувач здійснив аналіз належної кількості українських та зарубіжних доктринальних джерел, а також відповідної судової практики.

Карташов В.В. визначив, що до мети дослідження, серед іншого, належить вироблення наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права, удосконалення українського законодавства та узагальнення судової практики.

Автор слушно зазначив, що мета дослідження зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні аспекти виникнення і закріплення категорії управління у площині вітчизняного цивільно-правового регулювання;
- визначити поняття та правову природу договору управління чужими справами;
- встановити місце договору управління чужими справами у системі цивільно-правових договорів та відмежувати його від суміжних договірних конструкцій;
- дослідити специфіку предмета договору управління чужими справами;
- визначити особливості правового статусу сторін договору управління чужими справами;
- з'ясувати особливості змісту та формування умов договору управління чужими справами;
- дослідити специфіку укладення договору управління чужими справами;
- визначити особливості виконання, зміни та припинення договору управління чужими справами;

– виокремити правові наслідки порушення договору управління чужими справами.

У дисертації здобувач використовував філософські, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, за допомогою діалектичного методу пізнання розкрито сутність таких понять, як управління, договір управління чужими справами, предмет договору, об'єкт управління, справи, дискреція, модус виконання, принцип лояльності, принцип дбайливості, порушення договору, цивільно-правова відповідальність (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод використано при відмежуванні конструкції договору управління чужими справами від суміжних договірних конструкцій, при аналізі зарубіжних законодавчих підходів до правового регулювання відносин, опосередковуваних договором управління чужими справами, а також при розмежуванні понять «публічно-правове управління» та «приватно-правове управління», «об'єкт договору» та «об'єкт управління», «невиконання договору» та «неналежне виконання договору», «спосіб захисту» та «захід цивільно-правової відповідальності» (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.3). Застосування формально-логічних методів, зокрема методу аналізу та синтезу, сприяло дослідженню та виявленню специфічних ознак договору управління чужими справами, визначенню змісту договору управління чужими справами, у тому числі його предмета, особливостей спеціальних правових статусів управителя та установника управління, укладення договору, специфіки застосування правових наслідків порушення договору управління чужими справами (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3). Метод моделювання використано для формулювання відповідних пропозицій і рекомендацій щодо вироблення у межах вітчизняної правової системи концепту договору управління чужими справами, а також вдосконалення законодавства України та практики його застосування у сфері приватних правовідносин з делегованого управління справами (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3).

Структура роботи обумовлена завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, які охоплюють 9 підрозділів, висновків, списку

використаних джерел і додатку. Загальний обсяг роботи – 281 сторінка. Список використаних джерел міститься на 21 сторінці (212 найменувань).

Наукова новизна одержаних результатів. Представлені результати наукового дослідження, зокрема наукові положення, висновки, рекомендації та пропозиції, сформульовані в дисертації, характеризуються належним рівнем наукової новизни та доктринальної самостійності.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням правового регулювання відносин, що виникають з договору управління чужими справами.

Підготовлені за результатами дослідження висновки та пропозиції є відповідно обґрунтованими та підтверджують вагомий особистий внесок здобувача у дослідження договору управління чужими справами у цивільному праві України.

Ряд винесених на захист положень наукової новизни являють собою висновки та пропозиції, які обґрунтовані здобувачем вперше. Поряд з цим, окремі положення наукової новизни удосконалюють раніше сформульовані доктринальні положення і посилюють їх правове обґрунтування.

Заслуговує на підтримку розроблене автором визначення договору управління чужими справами, під яким запропоновано розуміти домовленість, за якою установник управління передає або зобов'язується передати повноваження щодо управління справами управителеві, а управитель здійснює надані установником управління повноваження щодо управління справами від свого імені в інтересах установника управління або третьої особи за плату (пункт 2 наукової новизни).

Дисертант, також слушно наполягає на тому, що категорію управління у цивільному праві слід розуміти як цілеспрямований, організуючий та регулюючий вплив управителя на об'єкт цивільних правовідносин, у процесі якого відбувається реалізація дискреційних повноважень, делегованих носієм суб'єктивних прав, у формі юридичних та фактичних дій у межах, визначених

змістом суб'єктивних цивільних прав, договором та законом, з метою досягнення бажаного правового результату (пункт 7 наукової новизни).

Водночас, слід підтримати здобувача у тому, що категорію цивільно-правового управління складає двохрівнева система юридичних можливостей щодо індивідуального панування, перший рівень якої формують власні правомочності носія суб'єктивних прав, що складають зміст останніх, а другий, похідний рівень формують повноваження управителя, що виникли внаслідок делегування йому носієм суб'єктивних прав своїх правомочностей з метою їх здійснення (пункт 12 наукової новизни).

Позитивної оцінки, також заслуговує висновок автора, що обсяг дискреційних повноважень управителя визначатиметься у кожному конкретному випадку застосування договірної конструкції управління об'єктом цивільно-правових відносин на практиці та залежатиме насамперед від специфіки об'єкта управління.

Окремо варто зазначити, що висновки, рекомендації та пропозиції дисертанта характеризуються високим рівнем наукової новизни та новаторства, що є результатом глибокого наукового аналізу договірних правовідносин.

Зазначене свідчить про високий науковий рівень дослідження та досягнення автором поставленої мети і визначених завдань.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Отримані Карташовим В.В. результати дослідження можуть, у тому числі, бути використані у нормотворчій діяльності з метою удосконалення цивільного законодавства України в частині правового регулювання договору управління чужими справами; у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших досліджень договору управління чужими справами; у правозастосовній діяльності судів під час розгляду відповідних категорій справ; у навчальному процесі – під час викладання курс «Цивільне право України», «Договірне право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій, курсів лекцій та інших навчальних матеріалів.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Викладені в роботі основні положення, пропозиції та висновки знайшли своє відображення у 8 опублікованих дисертантом наукових публікаціях, з яких 4 статті у виданнях, внесених до переліку вітчизняних наукових фахових видань, 4 тез доповідей у збірниках науково-практичних конференцій.

Публікації дисертанта відображають основний зміст та результати наукового дослідження, підтверджують їх належну апробацію.

Відповідність вимогам академічної доброчесності. У дисертації містяться посилання на відповідні джерела, які були використані під час проведення дослідження. Здобувач надав інформацію про результати наукової діяльності, що може слугувати підставою для висновку про ймовірне дотримання вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення дисертаційної роботи та зауваження. У цілому, дисертаційне дослідження Карташова В.В. складає позитивне враження. Водночас, окремі положення дисертаційного дослідження потребують додаткового обґрунтування, уточнення або ж більш розгорнутого висвітлення. Зокрема:

1. Під час опису методів дослідження автор зазначає, що: «Порівняльно-правовий метод використано при відмежуванні конструкції договору управління чужими справами від суміжних договірних конструкцій, при аналізі зарубіжних законодавчих підходів до правового регулювання відносин, опосередковуваних договором управління чужими справами...».

Як наслідок, дисертанту доречно було б уточнити предмет дослідження та включити до нього норми законодавства зарубіжних країн.

Поряд з цим, автору варто було б, також включити до предмету дослідження міжнародні акти, що стосуються тематики дисертаційного дослідження.

2. Дисертант у підрозділі 1.1. роботи зазначає, що «Слугуючи фундаментом для легального впорядкування приватноправових відносин на засадах рівності,

майнової самостійності, договірної свободи та координації, цей кодифікований акт гармонійно інтегрує публічну за своєю природою категорію управління у площину цивільно-правових відносин, що виникають у процесі діяльності юридичних осіб корпоративного типу (ст. 97, ст. 101, ст. 121, ст. 136, ст. 160), у сфері здійснення авторських прав (ст. 441, ст. 453), у сфері реалізації права власності (ст. 54, ст. 72, ст. 360, ст. 829, глава 70), у зв'язку з необхідністю утримання спадщини (ст. 1285, ст. 1291) тощо».

Поряд із цим, автору доречно було б, також дослідити положення статті 326 та статті 327 Цивільного кодексу України стосовно управління майном, що є у державній та комунальній власності.

3. Оскільки по тексті роботи зустрічаються різні підходи до посилань на дослідників (зокрема, у ряді випадків дисертант зазначає тільки прізвища та ім'я дослідників, а в інших випадках – прізвища та усі ініціали), автору доречно було б уніфікувати свою позицію щодо зазначеного.

4. Під час висвітлення підрозділу 2.3. роботи дисертант зазначає: «Зважаючи на невичерпність переліку існуючих цивільно-правових договорів, появу в силу динамічного розвитку приватноправових відносин все нових договірних конструкцій, а також з урахуванням передбаченої ч. 2 ст. 628 ЦК України можливості укладення змішаних договорів, тобто тих, які містять елементи різних договорів, цілком очевидно, що зміст цивільно-правового договору не наділений універсальністю, а навпаки характеризується унікальністю, яка, перш за все, обумовлюється особливими майновими інтересами суб'єктів цивільних правовідносин та відповідно індивідуальними умовами того чи іншого правового зв'язку, опосередкованого фактом укладення договору. Винятком із цього правила може бути хіба що зміст договорів, які укладаються на основі примірних, типових договорів, передбачених ст. 179 Господарського кодексу України (далі – ГК України)».

З цього приводу, слід відзначити, що автору необхідно врахувати, що Господарський кодекс України втратив чинність на підставі Закону № 4196-IX від

09.01.2025, про що, також потрібно зазначити і в списку використаних джерел (джерело № 136).

5. Під час проведення свого дослідження дисертант використовує Постанову Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» від 12.01.2023, залишаючи поза увагою той факт, що Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» № 4196-IX від 9 січня 2025 року уже набрав чинності.

6. Дисертант робить висновок про «...абсолютно непоіменований характер договору управління чужими справами, який у межах вітчизняної правової системи, як і в межах правових систем деяких європейських держав, укладається на основі реалізації принципу свободи договору».

У зв'язку із цим, автору доречно було б зробити більше конкретних пропозицій в частині внесення змін до законодавства України.

Поряд з цим, слід зазначити, що наведені зауваження істотно не впливають на загальну позитивну характеристику дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. З урахуванням актуальності обраної тематики дослідження, глибини проведеного аналізу, наукової новизни та практичного значення результатів дослідження, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Карташова Вячеслава Вадимовича на тему: «Договір управління чужими справами у цивільному праві України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке має важливе значення.

На підставі наведеного вище, слід зазначити, що дисертаційна робота Карташова Вячеслава Вадимовича на тему: «Договір управління чужими справами у цивільному праві України», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, відповідає вимогам пунктів 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Карташов Вячеслав Вадимович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

01.06.2026

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Бажанов В.О.

